

ІДЕЯ ТВОРЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТРУДОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ (1920–1930-ТІ РР.)

У статті висвітлено інформаційний потенціал фахової періодики у творенні вітчизняної системи освіти на засадах трудової школи, з'ясовано роль педагогічної преси у розгортанні педагогічних дискусій і систематизації досвіду педагогів-науковців, учителів-практиків, організаторів освіти. У результаті аналізу газетних і журнальних публікацій виявлено, що часописи використовувалися в повсякденній шкільній практиці як універсальний підручник з рідної мови, літератури, історії, краєзнавства й нерідко заміняли вчителю навчально-методичні посібники.

Ключові слова: *трудова школа, педагогічна журналістика, фахова періодика, педагог, народна освіта.*

Визначальною тенденцією розвитку педагогічної думки є виділення на певних етапах тих чи інших проблем, ідей, що набувають значення своєрідного інтегративного начала. На початку ХХ ст. таким логічним центром педагогічної науки і практики була ідея творення вітчизняної трудової школи. Нині ця ідея відновлюється вже в аспекті актуалізації проблеми комерційної освіти. У цьому контексті стає доцільним звернення до ідей наукової думки 20–30-х рр. ХХ ст. Кардинальні підходи до реформування системи освіти в ці роки, широкий експериментальний пошук педагогів, наростання зацікавленості з боку громадськості можуть бути певною мірою екстрапольовані на освітні реалії сьогодення.

Мета статті – дослідити інформаційний потенціал фахової періодики у творенні вітчизняної системи освіти на засадах трудової школи, з'ясувати роль педагогічної преси в розгортанні педагогічних дискусій і систематизації досвіду педагогів-науковців, учителів-практиків, організаторів освіти.

З остаточним установаженням у 1920 р. на українських землях радянської влади розпочався новий період в історії України. Організатор української системи освіти, громадський і культурний діяч Я. Ряппо охарактеризував 20-ті рр. ХХ ст. як період “радянського культурного будівництва в Україні” [19, с. 11]. Українська система освіти й педагогічний рух опинилися під сильним ідеологічним і адміністративним впливом керівництва РСФРР.

Як свідчать праці сучасних істориків освіти (Л. Березівська, В. Богуславський, В. Кульчицький, І. Лікарчук, Д. Розовик, Р. Шакіров та ін.) і безпосередніх учасників процесу становлення української системи освіти 1920–1930-х рр. (А. Альберштейн, Г. Гринько, В. Марков, Я. Ряппо, В. Ястржембський), історія вітчизняної освіти цього періоду драматична й суперечлива. Більшовики, перебуваючи в ситуації політичної нестабільності й постійних воєнних дій, намагалися керувати державою, використовуючи школу й учительство як інструмент свого впливу. Один з організаторів й ідеологічних керівників радянської системи освіти Н. Крупська наголошувала на прямій залежності завдань радянської освіти від планів комуністичної партії: “Немає нічого більш наївного, як твердження, що педагогіка може й повинна бути далекою від політики. Педагогіка – наука на 3/4 суспільна, тому ніяк від неї не можна відділити жагучі проблеми політики,

жагучі проблеми сучасності” [7, с. 106]. Освітнянську справу в РСФРР очолили видатні діячі РКП (б): Н. Крупська, А. Луначарський, А. Менжинська, М. Покровський та ін.

Прийняте Державним комітетом народної освіти РСФРР (Наркомпрос) у вересні 1918 р. “Положение о единой трудовой школе” визначило розвиток освітнього процесу в усіх радянських республіках. Основні положення цього документа ґрунтувалися на реформаторських ідеях початку ХХ ст. – єдиної, трудової, демократичної, національної школи, які, щоправда, було переглянуто в руслі класово-партійних завдань комуністичного будівництва.

Перший нарком освіти РСФРР А. Луначарський дав таке визначення поняття “єдина школа”: “Уся система нормальних шкіл, починаючи з дитячого садка аж до університету, являє собою єдину школу, єдину безперервну драбину, всі діти повинні вступати до одного і того самого типу школи і однаково починати свою освіту і що всі вони мають право йти по цій драбині до її найвищих щаблів”. За основу навчання було взято трудовий принцип, який ґрунтувався на психологічних засадах “рухливого творчого знайомства зі світом”, а в соціальному плані мав на меті “ознайомити учнів з тим, що найбільше їм потрібно буде в житті, а також і з тим, що відіграє вирішальну роль у сучасності: хліборобською та промисловою працею во всій її різноманітності” [13, с. 221–231].

Безпосередні дії радянської держави з утілення демократичних ідей у житті: запровадження обов’язкової, безкоштовної освіти для всіх громадян, рівноправність в освіті жінок і чоловіків, школи з рідною мовою викладання, безперечність світської освіти тощо – стали потужним поштовхом до посилення громадсько-педагогічного руху й творчого педагогічного пошуку вчителів в союзних республіках. Народний комісаріат освіти (Наркомос) УСРР теж ще в 1919 р. розпочав розробляти радянську концепцію побудови освітньої системи, поклавши в основу саме Положення про єдину трудову школу Наркомосу РСФРР [19, с. 11].

Проте загальнодержавна радянська освітня політика, яку наполегливо й жорстко впроваджував Державний комітет народної освіти на чолі з А. Луначарським, вимагала підпорядкування й уніфікації української школи до загальної системи радянської єдиної трудової школи. Таким чином, діяльність освітніх органів УСРР протягом 1920–1930 рр. опинилася в ситуації ідеологічного й адміністративного тиску з боку керівних органів радянської держави, який з часом вилився в гоніння й репресії.

Українські освітні керівники окресленого періоду Г. Гринько, О. Шумський, М. Скрипник та ін. протягом усього десятиріччя перебували в стані постійної полеміки й навіть протиборства з центральними органами влади.

Заступник наркома освіти УСРР у 1920–1930-х рр. Я. Ряпо охарактеризував ситуацію в українській освіті так: “Український Наркомос, не зв’язаний ніякими деклараціями про єдину трудову школу, став рішучим прихильником професійної освіти, перегляду освітньої політики РСФСР” [18, с. 576].

Нарком освіти України в 1927–1933 рр. М. Скрипник, наголошуючи на об’єктивному впливові особливостей промислового розвитку в республіці на стан освітніх справ, виголосив компромісну для того часу думку, що “...треба взяти з російської й української системи те, що є живе й відповідає практиці, відкинувши геть усе те, що не відповідає життю й привело до розриву з практичною роботою” [21, с. 21].

Українська освіта на початку 1920 р. мала значні здобутки на шляху творення єдиної трудової народної школи, які були забезпечені зусиллями попередніх націонал-демократичних урядів, у ній превалювали відмінні від загальнооро-

сійської риси дійсно національної й професійної освіти. На Союзній нараді наркомів освіти (29 листопада 1923 р.), виступаючи співдоповідачем з Н. Крупською з питання про систему народної освіти, Я. Ряппо пояснив суть системи організації шкільної освіти в УСРР: “Враховуючи конкретні потреби теперішнього часу на господарчому фронті (...) Наркомос УСРР переніс центр складності шкільної реформи на професійну освіту, котра базується на певних галузях праці, намагаючись створити біля неї єдину монолітну систему освіти”. Головне завдання школи українські освітяни вбачали в тому, щоб “готувати до життя” [26]. Серед причин, які зумовили розбіжності в системах освіти УСРР і РСФРР, організатори освіти визначали неоднакові культурно-господарські умови життя, різночасний початок будівництва радянської системи освіти (в Україні він розпочався на три роки пізніше, ніж у Росії) та ін. [6, с. 3–5].

Протягом 1919–1924 рр. проходить низка нарад союзного рівня, на яких обговорюються питання створення загальної для всіх радянських республік системи освіти. Українська освітянська громада опинилася в складній суперечливій ситуації. Незважаючи на те, що “Постанова всесоюзної наради наркомів освіти з питань погодження систем освіти” (29 грудня 1922 р.) визнала обидві системи освіти РСФРР і УСРР життєздатними й такими, що можуть розвиватися паралельно [16], 24 листопада 1922 р. рішенням засідання пленуму ЦК КП(б)У “за намагання відокремити процес розвитку освіти в Україні від Росії та інших республік” першого Наркома освіти УСРР Г. Гринька було звільнено, у 1938 р. він був розстріляний [23, кн. 2, с. 31–36]. Партійне керівництво в аналізованій період вдавалося до відвертої політики адміністративного тиску, переводячи суто освітні питання в ідеологічну площину.

У 1922 р. на сторінках провідних педагогічних видань – журналу “Шлях освіти” й тижневого додатка “Виробнича думка” газети “Народній учитель” з українського боку, а також журналу “На путях к новой школе” з російського – розгорнулася дискусія, яку розпочали заступник Наркома освіти УСРР Я. Ряппо й члени науково-педагогічної секції Державної вченої ради Наркомпросу РСФРР (російською Государственный ученый совет – Гус) Н. Крупська й Г. Гордон [4, с. 5–15]. Дискусія тривала до 1930 р., то вщухаючи, то спалахуючи з новою силою. Опоненти обговорювали концептуальні засади систем народної освіти УСРР і РСФРР у різних аспектах: трудове навчання й упровадження профосвіти, зміст і методи навчання й виховання радянської молоді, педагогічна освіта, концептуальні засади створення навчальної літератури, роль педагогічної преси в освітньому житті тощо.

Одним з гучних дискусійних сплесків була кампанія “Система освіти та обговорення мас” (1928 р.), яку Наркомос України, змушений захищати досягнення національної системи освіти за допомогою найширших кіл громадськості, розпочав напередодні II Всесоюзної партнаради з народної освіти щодо питання уніфікації систем освіти союзних республік [22]. Найзапекліші дискусії з боку української педагогічної громадськості точилися навколо ідеї максимального наближення освіти до потреб економіки, що було цілком доцільно в умовах господарської розрухи: “Запровадження в життя ідеї трудової школи – це категорична вимога радянської суспільності, це бо створює сприятливі умови соціалістичного будівництва” [25, с. 1–2]. “Профосвіта, яка дає відповідну трудкваліфікацію”, на думку голови ДНМК УСРР того часу В. Ястржембського, повинна усвідомлюватися “осередковим моментом у радсистемі” [26, с. 1].

Ідея побудови української системи освіти за схемою РСФРР та БСРР критикувалася й організаторами, і вчителями-практиками, педагогами України:

“Потрібно, щоб система наросвіти забезпечувала практичну підготовку до життя та праці маси юнацтва та давала змогу правильно й свідомо вибирати професію. З цієї точки погляду і профшколи УСРР, і дев’ятирічки РСФРР в однаковій мірі нас не задовольняють. Дев’ятирічки – не дають практичної підготовки, не мають достатньо виявленого виробничого ухилу; профшколи – дуже рано примушують підлітка робити остаточний вибір професії” [12, с. 3]. Натомість як головний аргумент на користь української системи педагогічна громада висувала ідею поєднання спеціальної й загальноосвітньої підготовки: “Ми думаємо, що в цьому відношенні т. зв. українська освітня система багато правильніше підійшла до справи, правдивіше визначила шляхи розв’язання проблеми народної освіти. Придбання певної трудової кваліфікації – ось на чому мусить бути скупчена головна увага освітньої роботи” [6, с. 3–5]. Українські освітяни спростовували принцип суто загальноосвітньої підготовки, оскільки він не готував людину до життя. На противагу пропонувалося раннє спеціальне (професійне) навчання. Організатори української освіти вибудовували систему профільних вертикалей, за якої зберігалася наступність на всіх ступенях спеціальної (професійної) підготовки – від школи ФЗУ до інституту: “За нашою ж системою загальної освіти, семирічка або рівна обсягом знань допоміжна школа даватиме культурну підготовку кадрам, що виконують нескладну операцію, далі – профтехнічні школи, що політехнізуються, даватимуть підготовку робітникам висококваліфікованим, що регулюють машини й знаряддя, тоб-то, технікам і, нарешті, вищі школи – технікуми даватимуть підготовку інженерам функціональним у вузькій галузі керівництва, а інститути – інженерам організаторам виробництва” [14, с. 5–6]. Протягом 1920–1930 рр. Наркомос України впроваджував професійну наступність освіти шляхом побудови системи навчальних закладів ступенями й вертикалями, наприклад, індустриально-технічна вертикаль включала реалізовані семирічки, або школи учнівства, індустриально-технічні професійні школи широкого профілю й відповідні технікуми та інститути.

Усього цього не було в російській моделі освіти [3, с. 153–211]. А. Луначарський 16 жовтня 1927 р. у доповіді на X сесії ЦВК СРСР визнав досягнення української системи освіти в плані оптимального поєднання в українській профшколі спеціальної й загальноосвітньої підготовки: “Ми самі наблизились останнім часом до українського типу і ось чому. Наша дев’ятирічка не дає людину, підготовлену до життя, а дає людину, підготовлену лише на шляху освіти. Що таке взагалі освічена людина? Це дилетант і базікало. Якщо крім загальної освіти, вона не здобула ще спеціальної освіти, то нікуди не годиться” [11, с. 49–50]. По суті, Нарком освіти РСФРР із запізненням на сім років повторив думку, висловлену Наркомом освіти УСРР Г. Гриньком у доповіді “Соціалістична освіта юнацтва” на Всеросійській нараді 27 грудня 1920 р.: “Поняття загальноосвітньої, що не дає жодної кваліфікації, школи для юнацтва в умовах перехідного періоду повинно бути відкинута” [20]. Перевага української системи освіти полягала саме в її прагматичній спрямованості, наближеності до потреб економіки й реалій життя.

Найгостріша полеміка розгорнулася навколо питання організації навчального процесу, що безпосередньо стосувалося змісту, форм і методів педагогічної діяльності, ролі вчителя й рівня його професійної підготовки: “Мало знати мету, бажати її здійснити, мало назвати керівничого процесу, – треба щоб цей керівничий умів і міг (тоб-то) мав змогу цей процес провадити. Ось чому питання про **підготовку вчителя** (знов аналогія: як питання про кваліфікацію робочого робітника та про методіку (в тій самій аналогії: проточно розміщений інженером план стосовно показаних прийомах роботи) і про техніку навчально-виховавчого процесу став пе-

ред слухачами в усю свою широчінь” [5, с. 1]. Соціально-економічні перетворення, що відбувалися в радянській державі, радикально змінили статус педагога, його освітні функції, відповідно змінилися й вимоги до його професійних якостей.

Дискусія розділила педагогічну громадськість на діаметрально протилежні табори: “З одного боку, є “крайній лівий ухил” (...). Тут крім невеличкої, порівняно, групи переконаних майстрів педагогічної техніки, які дійсно з запалом працюють над методикою комплексової системи й у фанатичнім освітленні блиском нової комплексової методики, що на їх очах народжується й будується, не бачать, щиро, не бачать, що діється з цією комплексовою системою навколо них; є значно більша група, так би мовити, “примазавшихся”, тобто таких комплексників, для яких оця “возня й метушня” з комплексами захоче їхню методичну несвідомість у захисний колір і становить певний чудовий ґрунт для переведення безпідставних, невідповідальних, комплексних експериментів.

Без сумніву, є другий крайній ухил, назвіть його правим ухилом: це вороги комплексової системи. Їх неозброєних оком одразу й не побачиш, вони наче тихенько сидять, мовчать, часом і комплекси переводять, але їхню мовчазну оцінку також треба взяти на облік.

І, як водиться, є третя течія – посередині між дитячою хворобою лівизни й крайньою правою, є **центр** “комплексової політики”: це прихильники (а часом і проводирі) комплексової системи, які уважно й критично додивляються і стежать за станом комплексового фронту, стежать за його успіхами й поразками.

На нашу думку, ці три течії знайшли б спосіб взаємного порозуміння, коли б остаточно було розв’язано проблеми **системи й методу**” [17, с. 2–3].

З попередньо викладеного очевидно постає суспільно значуща роль педагогічної преси 1920–1930 рр. як колективного пропагандиста, агітатора й організатора вчительських мас і широкої громадськості. Педагогічна періодика того часу була невід’ємною складовою державної системи політосвіти, ідеологічною трибуною культурно-освітньої й політико-виховної роботи серед населення. Прихильниками активного використання педагогічної преси виступали П. Блонський, Н. Крупська, А. Луначарський, С. Шацький та ін.

У своїх статтях і виступах перед учителями Н. Крупська неодноразово зверталася до проблем педагогічної преси й публіцистики, називаючи її засобом педагогічної пропаганди, яка давала учительству можливість “перетворювати індивідуальний досвід роботи в колективний” [8, с. 75], рекомендувала використовувати публіцистичні матеріали в навчальній роботі для того, щоб у “живих образах дати молоді можливість зрозуміти все, що відбувається навколо неї” [9, т. 1, с. 540]. На думку Н. Крупської, тематика педагогічної преси повинна обиратися таким чином, щоб основна увага на шпальтах газет і журналів приділялася висвітленню героїчного революційного минулого, відданій праці вчителів, досягненням у галузі педагогічної науки тощо. Головне завдання педагогічної журналістики, на її думку, полягає в тому, щоб закріпити у свідомості кожного вчителя розуміння “сутності комуністичного виховного процесу”, допомагати виробити звичку підходити до “кожного питання з точки зору цілого” [9, т. 1, с. 592]. У соціальному плані, на думку Н. Крупської, педагогічні журнали повинні бути таким органом, “куди пише рядовий учитель, куди він іде зі своїми думками, сумнівами, удачами й неудачами” [8, с. 75].

Наркомос УСРР виступив активним ініціатором створення професійної періодичної преси для вчителя, вирішення цього питання було визначено як один з пріоритетів освітньої політики. У період 1920–1930 рр. виходить з друку: бюлетенів – 24; вісників – 3; записок – 4, збірників (наказів, методичних матері-

алів, праць тощо) – 8; листів (інформ., інстр., інстр. – інформ.) – 4; журналів – 56, газет – 17. З них: українською – 89, російською – 23, єврейською – 2, польською – 4, німецькою – 1, есперанто – 1, невизначено – 4. Значна кількість періодичних видань друкується спочатку виключно російською мовою, орієнтуючись на загальний простір поширення в СРСР, а згодом, виконуючи завдання українізації, переходить на українську мову.

Завдання побудови нової української школи на національних засадах, над якими працював Наркомос УСРР, було переглянуто з огляду на пріоритети уніфікації радянської системи освіти.

В українській педагогічній пресі розпочалася кампанія жорсткої критики шкіл соцвиху: “Учительство складається здебільшого, з непролетарського елементу та з осіб старої педагогічної освіти. Характеристичні риси дореволюційної школи зникаються з елементами родинної педагогіки та знуцання з дітей. Та й самі підручники соцвиху не завжди просякнуті щирою комуністичною думкою. Взагалі школа соцвиху не є “домом радости”. Вона не користується авторитетом серед дітей. Не дивно ж, що до політичного виховання дітей беруться нерадянські елементи: сіоністи, укапісти, меншовики, меноніти, просто собі ксьондзи і антисеміти” [2, с. 6–7]. У ході реалізації політики радянської влади щодо забезпечення кожної національності рідною школою етнопедогогічний принцип виховання поступово було замінено концепцією інтернаціонального виховання, а до навчальних планів було введено обов’язкове вивчення російської мови [1, с. 15–26].

У 1929 р. відбувся “пролетарський суд над недобитками української петлюрівської контрреволюції”, над “Спілкою визволення України”. Теоретиків і творців національної школи 1917–1920 рр. С. Єфремова, В. Дурдуківського, О. Гермайзе та інших було проголошено “теоретиками педагогіки українського фашизму”, з чого розпочалася “нещадна, непримиренна боротьба” з національно свідомою педагогічною громадськістю й українською інтелігенцією взагалі [10, с. 30–40]. Більшу частину освітянських діячів, організаторів української системи освіти, науковців було заарештовано й потім розстріляно (Г. Гринько, В. Дурдуківський, С. Єфремов, Я. Чепіга та ін.). Імена провідних педагогів того часу тільки сьогодні стають відомими навіть для фахівців.

Освітняни України, керівництво Наркомосу УСРР відкидало навіть можливість уніфікації системи освіти до російської. У вересні 1929 р. заступник Наркома освіти Я. Ряппо запропонував у разі необхідності уніфікувати російську систему до української [20]. Для того, щоб подолати супротив освітян і керівників Наркомосу УСРР, у 1930 р. партійне керівництво ініціювало 23 Всеукраїнські конференції й наради, на яких було розглянуто питання уніфікації системи освіти в УСРР на зразок системи освіти, що існувала у РСФРР [24].

Уніфікація освітньої системи, яка відбувалася всупереч думці педагогів і керівників освіти України на засадах комуністичної ідеологізації й формалізації педагогічної діяльності за обставин адміністративного свавілля партійних керівників союзної держави, на довгий час зупинила природний процес послідовного розвитку й призвела до втрати напрацювань української освіти й педагогіки, спричинила занепад педагогічної творчості в 1931–1959 рр. ХХ ст.

Проаналізувавши газетні й журнальні публікації, ми дійшли висновку, що проблеми соціальної динаміки країни наклали свій відбиток на процес формування вітчизняної системи освіти і педагогічної преси 1920–1930 рр. Протистояння двох різних напрямів – комуністичного й національно орієнтованого, що відображало різність умонастроїв і світоглядних позицій у суспільстві на початку ХХ ст., особливо загострилося в 1920–1930 рр.

Комуністична лінія педагогічного мислення виходила з уявлення про суспільство як механічний агрегат, морально-ціннісні орієнтири якого визначалися принципом комуністичної доцільності. На передній план висувалася ідея – виховання “нової” людини, людини-комуніста.

У цей же час потужна ідейна течія українського національного відродження вирішувала питання осмислення історичної долі України, її культури й місця у світовій цивілізації; в українській педагогіці відбувалося активне засвоєння ідей європейської й американської педагогіки – ці явища не тільки помітно вплинули на українську творчу педагогічну думку, а й багато в чому зумовили характер усієї культури України в аналізованій час.

Провідною ідеєю педагогічної преси, яку вітчизняним організаторам освіти довелося відстоювати в жорсткій ідеологічній боротьбі протягом 20-х рр. ХХ ст., була ідея трудової школи, яка вдало поєднувала загальну й спеціальну (професійну) освіту, мала чітку соціальну спрямованість, що було принципово важливо в умовах революційних перетворень, індустріалізації країни. Однак процес уніфікації й формалізації радянської школи, який набирив обертів, а також хвиля найжорсткіших репресій припинили національно своєрідний творчий розвиток української системи освіти.

Висновки. Визначна роль педагогічної преси цього етапу полягала в тому, що часописи використовувалися в повсякденній шкільній практиці не тільки як впливові пропагандистські матеріали поширення комуністичної ідеології, а і як універсальний підручник з рідної мови, літератури, історії, краєзнавства й нерідко заміняли вчителю навчально-методичні посібники. У цей час було започатковано найвпливовіший український науково-теоретичний педагогічний журнал – “Шлях освіти”, який, єдиний серед широкого кола української педагогічної періодики, залишався найзатребуванішим професійним часописом протягом усього ХХ ст.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в дослідженні процесів виникнення, становлення, розвитку й упровадження в практику певних ідей вітчизняної педагогіки, зокрема періоду народження української держави 1917–1920 рр.

Список використаної літератури

1. Авдієнко М. Народна освіта на Україні в 1927–1928 рр. / М.О. Авдієнко // Рад. освіта. – 1928. – № 10. – С. 15–26.
2. Арнаутів В. Політичне виховання дітей у занепаді (Принципові зауваження) / В. Арнаутів // Виробнича думка. Тижневий додаток до газ. “Народній Учителю”. – 1928. – № 47 (145). – 21 листопада. – С. 6–7.
3. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті : монографія / Л.Д. Березівська. – К. : Богданова А.М., 2008. – 406 с.
4. Гордон Г. Новая школа / Г. Гордон // На путях к новой школе. – 1922. – № 1. – С. 5–15.
5. До підсумків I-ої сесії Держнаукметодкому // Нар. учитель. Тижневий додаток. – 1926. – № 7. – 17 лютого. – С. 1.
6. Зеленський. Систему освіти УСРР – на обговорення мас. Практично переглянути систему / Зеленський // Виробнича думка. – 1928. – № 39 (139). – 26 вересня. – С. 3–5.
7. Крупская Н.К. Конференция по педагогическому образованию / Н.К. Крупская // На путях к новой шк. – 1924. – № 2. – С. 106.
8. Крупская Н.К. Об учителе: избр. ст. и речи / Н.К. Крупская. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1959. – 327 с.
9. Крупская Н.К. Педагогические сочинения : в 10 т. / Н.К. Крупская. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1959–1962.

10. Кулініч О.С. Педагогіка українського фашизму (Теорія виховання “С. В. У.”) / О.С. Кулініч // Ком. освіта. – 1931. – № 5/6. – С. 30–40.
11. Луначарский А.В. Десять лет культурного строительства в стране рабочих и крестьян // А.В. Луначарский. – М. ; Л. : б. н. в., 1927. – С. 49–50.
12. Осадченко. Систему освіти УСРР – на обговорення мас. Використати досвід двох систем / Осадченко // Виробнича думка. Тижневий додаток до газ. “Народній Учителю”. – 1928. – № 40 (140). – 3 жовтня. – С. 2–4.
13. Основные принципы Единой трудовой Школы. А.П. Гройным “Основы Единой Трудовой Школы-коммуны” 1919–1920 гг. // Ф. 166, оп. 1, спр. 12, 257 с.
14. Писаренко С. За українську систему / С. Писаренко // Виробнича думка. Тижневий додаток до газ. “Народній Учителю”. – 1928. – № 39 (139). – 26 вересня. – С. 5–6.
15. Протоколи засідань Колегії Наркомосу УСРР. 3 листопада 1922 – 18 грудня 1923 р. // Ф. 166, оп. 2, спр. 826, 149 арк.
16. Протоколы совещаний наркомов просвещения союзных и автономных республик 1919–1924 гг. / [ред.: М.П. Ким, Л.В. Иванов, Ф.И. Шаронова]. – М. : Наука, 1985. – 231 с.
17. Родіонов К. Комплексові система і предметові техніка / К. Родіонов // Нар. учитель. Тижневий додаток. – 1926. – № 12. – 24 березня. – С. 2–3.
18. Ряппо Я. Развитие украинской системы образования / Я. Ряппо // Педагогическая энциклопедия : у 3 т. / [под ред. А.Г. Калашникова]. – М. : Раб. просвещения, 1927–1930. – Т. 3. – 1930. – 576 с.
19. Ряппо Я. Система народного просвещения Украины : сб. материалов, ст. и докл. / Я. Ряппо. – Харьков : Гос. изд-во Украины, 1925. – 231 с.
20. Ряппо Я.П. У чому головні розбіжності між системами народної освіти УСРР і РСФРР / Я.П. Ряппо // Наука і освіта. – 1929. – 24 березня.
21. Система народної освіти // Альберштейн, Ястржембський В. Система народної освіти : збірник. – Б. м. : ДВУ, 1929. – С. 21.
22. Тези доповіді Ястржембського та пропозиції ДНМК і Колегії НКО про сучасний стан масової школи та заходи до її удосконалення. Нарис професора Готалова-Готліба про систему народної освіти у Франції, 1928 р. // Ф. 166, оп. 8, спр. 535, 267 арк.
23. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. : у 2 кн. / [за ред. О.В. Сухомлинської]. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 2. – 552 с.
24. Центральний державний архів громадських об'єднань України // Ф. 166, оп. 14, спр. 57, арк. 38.
25. Школа повинна стати дійсно трудовою // Виробнича думка. Тижневий додаток до газ. “Народній Учителю”. – 1928. – № 47 (145). – 21 листопада. – С. 1–2.
26. Ястржембський В. Система освіти, її реалізація та більші завдання / В. Ястржембський // Шлях освіти. – 1928. – № 7. – С. 1–5.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2012.

Лобода С.Н. Идея создания отечественной трудовой школы в контексте развития украинской педагогической журналистики (1920–1930-е гг.)

В статье освещен информационный потенциал профессиональной периодики в создании отечественной системы образования на основе идеи трудовой школы, обозначена роль педагогической прессы в развертывании педагогических дискуссий и систематизации опыта ученых-педагогов, учителей-практиков, организаторов образования. В результате анализа газетных и журнальных публикаций выявлено, что журналы использовались в повседневной школьной практике как универсальный учебник родного языка, литературы, истории, краеведения и нередко заменяли учителю учебно-методические пособия.

Ключевые слова: трудовая школа, педагогическая журналистика, профессиональная периодика, педагог, народное образование.

Loboda S. The Idea of Creation of National Labor School in the Context of Ukrainian Educational Journalism (1920–1930s)

In the article the information potential of professional periodicals in the context of creation of the national education system on the basis of labor school is covered, the role of educational media in pedagogical discussions and systematization of experience of researchers, educators, practitioners, and organizers are defined. The analysis of newspaper and magazine publications revealed that the magazines were used in everyday school practice as the native language, literature, history, or ethnology universal textbooks and they often replaced teacher guide manuals.

Key words: *labor school, educational journalism, professional periodicals, teacher, national education.*